

नाप्राप्यमिति अकृतकर्मणांकृतकृत्यत्वहीनानामनुत्पन्नतत्त्वज्ञानानांतपसःफलानि उपभोगपरित्यागवैराग्यं ॥ २३ ॥ शास्त्रं अवेक्ष्य लोभं त्यजेदिति संबंधः ॥ २४ ॥ ततः असंतोषाहोमाच्च ॥ २५ ॥ प्रज्ञा नाशोपिक्रियादत आह नष्टेति न्यायं कर्तव्या कर्तव्यनिर्णयं योवै प्रियसुखेक्षीण इत्युपक्रांतमुपसंहरति तस्मादिति ॥ २६ ॥ कृतस्य तपसः फलं सुखं अकृतस्य दुःखं ॥ २७ ॥ प्राकाशं विख्याततां ॥ २८ ॥ २९ ॥ धर्मे इति धर्मादौ यथा कालं कर्तव्येति अस्य विधिस्ता अविहितकार्यचिकीर्षजायते तथा च नित्यकर्मकाले योऽन्यानि कर्मणि कामकरणकरोति स तान्येव वापानि कृतवान् कं प्रतिपद्यते एतेन नित्याकरणमात्रात्पत्यवैतीति परास्ति अभवाद्वावोत्यस्य संभवात् ॥ ३० ॥ ३१ ॥ इष्विति यावता कालेन गुणव्युत्पन्नो बाणो भूमौ पतति तावत्कालिकमेव वृक्षयादिस्पर्शे सुखमित्यर्थः स एव न्यायो रसनादावपीत्याह

नाप्राप्यंतपसः किंचिन्नैलोक्तेऽपि परंतप ॥ उपभोगपरित्यागः फलान्यकृतकर्मणां ॥ २३ ॥ सुखितो दुःखितो वापि नरो लोभं परित्यजेत् ॥ अवेक्ष्य मनसा शास्त्रं बुद्ध्या च नृपसत्तम ॥ २४ ॥ असंतोषोऽसुखायेति लोभादिद्रियसंभ्रमः ॥ ततोऽस्य नश्यति प्रज्ञा विद्येवाभ्यासवर्जिता ॥ २५ ॥ नष्टप्रज्ञो यदा तु स्यात्तदा न्यायं न पश्यति ॥ तस्मात्सुखक्षये प्राप्ते पुमानुग्रतपश्चरेत् ॥ २६ ॥ यदिष्टं तत्सुखं प्रादुर्द्वेष्यं दुःखमिहेष्यते ॥ कृताकृतस्य तपसः फलं पश्य स्वयादृशं ॥ २७ ॥ नित्यं भद्राणि पश्यंति विषयांश्चोपभुंजते ॥ प्राकाशं चैव गच्छंति कृतवानिष्कल्मषंतपः ॥ २८ ॥ अप्रियाण्यवमानांश्च दुःखं बहुविधात्मकं ॥ फलार्थी तत्फलं त्यक्त्वा प्राप्नोति विषयात्मकं ॥ २९ ॥ धर्मतपसि दाने च विधिस्ता चास्य जायते ॥ सरुत्वा पापकान्येवं निरयं प्रतिपद्यते ॥ ३० ॥ सुखं तु वर्तमानो वै दुःखे वापि नरोत्तम ॥ सुवृत्ताद्यो न चलते शास्त्रचक्षुःसमानवः ॥ ३१ ॥ इषु प्रपातमात्रं हि स्पर्शयोगे रतिः स्मृता ॥ रसने दर्शने घ्राणे श्रवणे च विशांपते ॥ ३२ ॥ ततोऽस्य जायते तीव्रा वेदना तत्क्षयात्युनः ॥ अबुधान प्रशंसंति मोक्षं सुखमनुत्तमं ॥ ३३ ॥ ततः फलार्थं सर्वस्य भवंति ज्यायसे गुणाः ॥ धर्मवृत्त्या च सततं कामार्थाभ्यां न हीयते ॥ ३४ ॥ अप्रयत्ना गताः सेव्या गृहस्यैर्विषयाः सदा ॥ प्रयत्नेनोपगम्य श्वस्वधर्म इति मे मतिः ॥ ३५ ॥ मानिनां कुलजातानां नित्यं शास्त्रार्थचक्षुषां ॥ क्रियाधर्मविमुक्तानामशक्त्या संवृतात्मनां ॥ ३६ ॥

रसन इति ॥ ३२ ॥ तत्क्षयात्सुखक्षयात् तर्हि नित्यं सुखमेव कुतो न रानमार्थयेत् इत्याशंक्याह अबुधा इति यतो मूढाः अतो नित्यं सुखं मोक्षाख्यं न प्रशंसंति त्यपि किमु तदर्थं तिष्ठन्ति ॥ बुधाय न प्रशंसंतीति पाठेन तीव्रवेदनादुःखेन हेतुना बुधाः मोक्षं प्रशंसंतीति संबंधः ॥ ३३ ॥ ततो विषयस्पर्शानां तीव्रवेदनाकरत्वाद्धेतोः सर्वस्य विवेकिनः ज्यायसे फलार्थं फलाय मोक्षाय गुणाः शमादयो भवंति उत्पद्यन्ते ततश्च तं कामार्थो नाभिप्रवितुं शक्नुत इत्याह धर्मेति ॥ ३४ ॥ ननु सर्वप्रारब्धकर्मार्थी न किमेहिकेन यत्नेनेत्याशंक्य प्रारब्धप्रयत्नयोर्विषयौ बिभ्रजते अप्रयत्नेति प्रारब्धकर्मोपस्थापिताः ह्यन्यपानादयः सेव्याः तेषु हि किंचित्फलविशेषादर्शनेन न पुरुषका रस्य दीर्घव्यात् धर्मे हि पुरुषकाराबल्यं अन्यथा विधिनिषेधशास्त्रमनर्थकं स्यादिति भावः ॥ ३५ ॥ मानिनामिति पूर्वार्थोक्तानामुचिता क्रिया उत्तरार्थोपात्तैः कर्तुं भवक्ष्येत्यर्थः संवृतात्मनां मूढमनसां ॥ ३६ ॥